

İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan mesleklerin cinsiyet açısından incelenmesi

Murat Altunkaynak,¹ Umut Gül², Latife Canatan,³ İbrahim Daşkın,⁴ Gürsel Kütük⁵

DOI 10.5281/zenodo.7634506

Özet

Bu çalışmanın amacı ilkokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer verilen cinsiyete göre meslek dağılımının nasıl olduğunu incelemektir. Bu amaçla Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından önerilen MEB yayınları ve özel yayını 2.,3. ve 4. sınıf düzeyindeki toplam 3 Türkçe ders kitabı ve içerisindeki 45 metin incelenmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Ders kitaplarındaki tema ve isimleri ve bunlara ait metinler incelenmiştir. Doküman analizi ile ortaya çıkarılacak bulgular her sınıf düzeyindeki kitapların içerdiği mesleklerin cinsiyetlere göre dağılımı da yorumlanmıştır. Kitap metinleri ve metin görselleri özellikle cinsiyet açısından nasıl hazırlanacağı ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkçe ders kitapları, nitel araştırma, meslek adları, cinsiyet

Examining the occupations in terms of gender in the texts in the primary school Turkish textbooks

Abstract

The aim of this study is to examine the distribution of occupations according to gender in the texts in the primary school Turkish textbooks. For this purpose, MEB publications and special publications recommended by the Board of Education and Discipline 2.,3. A total of 3 Turkish textbooks at the 4th and 4th grade levels and 45 texts in them were examined. In this study, qualitative research method was used. The themes and their names in the textbooks and their texts were examined. The findings to be revealed by the document analysis were also interpreted according to the gender distribution of the occupations contained in the books at each grade level. Suggestions were made on how to prepare the texts of the book and text images, especially in terms of gender.

Keywords: Turkish textbooks, qualitative research, job names, gender

Giriş

Kitaplar çocukların eğitiminde ve gelişiminde önemli bir etkiye sahiptir. Kitaplar, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik kalıp yargıları açık ve örtük iletilerle öğrencilere iletmektedir. Çocuk edebiyatı ürünleri hangi tür olursa olsun, ele aldıkları konular, kullanılan anlatım teknikleri ve yer verilen kişi kadrosu ve görselleri bakımından çocukların dünyasını olumlu yönde geliştirmeye, onlara birtakım değer ve davranışlar kazandırmaya yönelik olmalıdır. İnsan kişiliğinin okul döneminde bir hamur gibi yoğurulup şekillendirildiği düşünülecek olursa bu kademedeki bulunan çocukların toplumsal cinsiyet kavramı ile ilgili değerleri de aldığı dönem olduğu düşünülebilir. Çocukların bu dönemde izledikleri filmler ya da okudukları kitaplardaki

¹ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, maltunkaynak01@hotmail.com, 0000-0002-6852-8624

² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, umutgulgs@gmail.com, 0000-0002-9663-343x

³ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, latifecanatan4646@gmail.com, 0000-0002-9833-3422

⁴ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, ibrahimdaskin@gmail.com, 0000-0003-4094-6290

⁵ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, gurselkutuk63@gmail.com, 0000-0001-9669-5676

kahramanlarla özdeşim kurma, kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerinden, onların davranış ve eylemlerinden etkilenme hızının en yoğun olduğu dönemdir.

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları anlam bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Cinsiyet kavramı toplumdan topluma farklılık göstermeyen fiziksel ve biyolojik özelliklerle ilgili bilgileri içerirken; toplumsal cinsiyet kavramı ise, içinde bulunulan zamana, kültüre, hatta aileden aileye bile değişiklik gösterebilir. (Çelik, 2008). Cinsiyet, fiziksel ve biyolojik özelliklerle ilgili bilgileri içerdiği için evrensel olarak farklılık göstermezken toplumsal cinsiyetin tanımlanmasında etkileşimler ve kültürel öğelerle çizilen değişkenler etkilidir. Dökmen (2004) toplumsal cinsiyet kavramını; toplumun görüşü, algısı, düşüncesi ve davranış biçimi olarak ifade eder. Aydılek Çiftçi (2011) ise cinsiyeti biyolojik farklılıklardan ziyade, toplumun kadın ve erkeğe yüklediği roller, onlardan beklediği davranış kalıpları olarak tanımlanmaktadır. Kısacası toplumsal cinsiyet biyolojik bir farklılık değil, erkek ve kadını toplumun nasıl algıladığı, erkek ve kadından nasıl davranmasını beklediğiyle ilgili bir kavramdır.

Çocuklarda toplumsal cinsiyet farkındalığı genellikle 7 yaş civarında algılanmakta ve bu algı içinde yaşadığı aile ve toplum tarafından şekillendirilmektedir. İşte bu nedenle çocukların toplumsal cinsiyete yönelik tutum ve görüşlerinin şekil alabilmesi için bu rollerin kaynaklar tarafından doğru verilmesi büyük önem taşımaktadır. Türkçe ders kitaplarının içinde yer alan metinlerin çocukların okumaya geçtikten sonraki evrede en kolay ulaştıkları ve en fazla kullandıkları metinler olduğu düşünülürse içeriklerinin çocuğun dünyasını olumlu yönde etkilemesi büyük önem taşımaktadır. Çocuklar bu kitaplardaki kahramanlar ile özdeşim kurmakta ve kendilerini onların yerine koymaya, onlar gibi düşünüp hareket etmeye meyilli olurlar. Cinsiyet rollerinin çocuklara kazandırılmasında bu denli önemli olan Türkçe ders kitapları ve metinlerinin içerikleri onlarda olumlu duygular uyandırmalıdır. Gerek görsel gerek içerik bakımından onların hayal dünyalarında kolaylıkla ulaşabileceği içeriğe sahip olmalıdır. Resimli çocuk metinlerindeki kahramanların ve bu kahramanlara atfedilen mesleklerin çocukların ileriki yaşlarında ön yargı oluşturmaya engel olacak nitelikte olması gerekmektedir.

Ders kitaplarında cinsiyetin ele alınması konusunda pek çok araştırma bulunmaktadır (Demirel, 2010; Esen Sevrge, 1998; Gümüšoğlu, 2008; Kırbasıoğlu Kılıç ve Eyüp, 2011; Kitiş Çınar, 2013; Köşeler, 2009; Özkan, 2013; Yorgancı, 2008). Bu çalışmalardan elde edilen bulguların birbirine yakın olduğu görülmektedir. Kadınların daha çok ev hanımı, anne modelinde olduğu; erkeklerin ise, toplumda statüsel ve fiziksel güç anlamında daha baskın mesleklerle kimliklendirildiği görülmektedir. Kadınlara ise annelik modelinin daha yakın olduğu meslekler olan; hemşirelik öğretmenlik, gibi ya da daha az güç gerektiren meslekler olan muhabirlik, laborantlık gibi, meslekler atfedilmiştir. Çocuklar için hazırlanan eserlerin kişi kadroları bu bakımdan son derece önemlidir. Çocuklar, okudukları kitap, izledikleri film ya da oynadıkları oyunların kahramanlarıyla özdeşim kurarlar. Bu bakımdan Yavuzer (2005) de, çocuk kitaplarının hazırlanmasında çocuğun kişiliğinin ve gelişim özelliğinin dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır.

Çocuklar sosyal çevresinde yer alan davranışları gözlemleyerek öğrenir. Çocuklara aileleri, arkadaşları, öğretmenleri, kitle iletişim araçları ve kitaplar model olmaktadır. Türkçe ders kitaplarındaki metinler gerçek hayattan kesitler sunmanın yanında ideal toplumsal rollerin nasıl olması gerektiğini de aktarmalıdır. Çünkü çocuklar kitaplardaki bu kahramanlar ile özdeşim kurarlar ve onlar gibi davranmaya istekli olurlar.

Çocukların gelişiminde ders kitapları hem görsel hem içerik, hem de rol model olması bakımından büyük öneme sahiptir. Çocuk kitaplarında kadın ve erkek kahramanlara yüklenen meslek özellikleri çocukların ileriki yaşlarında mesleklere karşı oluşabilecek ön yargı ve tutumlarını belirlemektedir. Çocuk kitaplarında yer alan kitap görsellerindeki kahramanların meslekleri ve özellikleri çocukların kendileri ile özdeşleştirip model alma yoluyla öğrenmesi kaçınılmazdır. Bu bakımdan, kitaplarda çocuğun hayal dünyasını geliştiren önemli unsurlardan biri de görsellerdir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları görseller aracılığıyla da fark etmeden çocuğa sezdirilip içselleştirmesine neden olur. Batur'a (2010) göre görseller çocukların kendi düşünce dünyalarını yaratmalarına katkıda bulunur. Bu yüzden, ders kitaplarında yer verilen görsellere metinler kadar önem verilmeli, görseller özenle hazırlanmalıdır. Çocuklar kitaplarda yer alan metin ve görsellerden kahramanların yaptıkları meslekleri ve özelliklerini, bu meslekleri yapan kahramanların cinsiyetlerini öğrenmektedirler. Bu nedenle, kitaplarda anlatılan metin ile bütünlük sağlayan ve çocuğun hayal dünyasını geliştiren en önemli unsurlardan biri de görsellerdir. Bu nedenle, ders kitaplarında yer alan görsellere en az metinler kadar önem verilmeli, görseller özenle hazırlanmalıdır.

Ders kitaplarında cinsiyetçilik konusu hem Türkiye'de hem de yurtdışında birçok araştırmaya konu olmuştur. Bu araştırmaların ilkökul Türkçe ders kitaplarındaki metinleri incelemeye yönelik olanları şunlardır: Çubukçu ve Sivaslıgil (2007); Esen Sevrge, (1998); Esen ve Bağlı (2002); Güvenli ve Uğur Tanrıöver, (2009); Kırbaşıoğlu Kılıç ve Eyüp, (2011); Kitiş Çınar, (2013); Köşeler (2009); Tanrıöver (2003). Bu araştırmaların ortak noktası ise kadına toplumsal rol olarak daha çekingen ve pasif roller verildiği ve erkeğin sosyal statüsünün baskın olduğu ve daha da güçlendirilmeye yönelik olduğu yönündedir. Toplumsal hayatta erkeği daha aktif kadını daha pasif olarak gösteren metin ve örneklere ders kitaplarında gerek metinlerde gerekse görsel materyallerde öne çıkarılmaktadır (Kılıç ve Eyüp 2011).

Ders kitapları vasıtasıyla geleneksel cinsiyet rolleri çocuklara açık ya da örtük olarak hissettirilir. Ders kitapları toplumun kültürel değerlerini kuşaklara aktarır. Ders kitapları açık ya da örtük biçimde, toplumsal olarak kabul edilen davranış biçimlerini, tutumları, töre ve gelenekleri aktararak toplumsallaşma işlevini yerine getirir. Bu işleviyle ders kitapları toplumsal düzenin korunmasını ve sürdürülmesini sağlayan değerlerin aktarılmasında ve yeniden üretilmesinde önemli rol oynar. (Esen ve Bağlı,2002).

Bu çalışmanın amacı yayınlanan ilkökul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer verilen meslekler ve cinsiyete göre meslek dağılımının nasıl olduğunu incelemektir. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki meslek kavramları hangileridir?
2. Mesleklerin cinsiyete göre dağılımı nasıl olmuştur?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu araştırmada nitel araştırma türleri içerisinde yer alan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, analizi yapılacak olan verilerin ayrıntılı bir biçimde ortaya çıkarılmasına olanak tanır. “Nitel araştırmalarda, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi farklı kaynaklardan elde edilen büyük miktardaki veriler önce incelenerek kodlanır ve sonra kodlamalar dikkate alınarak sentezlenerek bulgulara ulaşılır” (Büyüköztürk vd., 2012, s.240). Bu çalışmada verilerin toplanmasında kaynakların ders kitapları olması ve çalışma konusunun kitapların içeriğiyle ilgili olması sebebiyle doküman analizi kullanılmıştır. “Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.187). Çalışmada doküman incelemesi yoluyla toplanan verilerin analizi içerik çözümlemesi yoluyla yapılmıştır. Buna göre 2021-2022 Eğitim-Öğretim yılında ilkokullarda okutulan MEB Yayınları ve özel yayınevlerinden oluşan 3 Türkçe ders kitabındaki tüm metinlerde geçen meslek adları ortaya koyulmuştur. Diğer aşamada her sınıf düzeyindeki kitapların içerdiği mesleklerin cinsiyetlere göre dağılımı da yorumlanmıştır. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde meslek adları ele alınmıştır. Daha sonra elde edilen meslekler değerlendirilip bu mesleklerin ilişkilendirildikleri cinsiyet özellikleri çözümlenmiştir.

Çalışma Materyalleri

Çalışmanın materyallerini ilkokul 2,3 ve 4. Sınıf Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Bu kitaplara ait bilgiler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 1. İncelenen Kitaplara Ait Künye Bilgileri

*	Kitap ismi	Yayıncı	Sayfa Sayısı	Basım Yılı
1	İlkokul 2.Sınıf Türkçe Ders Kitabı	Ada Matbaacılık	266	2019
2	İlkokul3.Sınıf Türkçe Ders Kitabı	MEB Yayınları	280	2021
3	İlkokul 4.Sınıf Türkçe Ders Kitabı	MEB Yayınları	265	2018

Verilerin Toplanması

Belge tarama olarak da bilinen doküman analizinde, var olan kayıt ve belgeler incelenerek veri elde edilmektedir (R.Sak, İ. Sak, Şendil, Nas, 2021). Araştırmanın örnekleme 2021-2022 eğitim öğretim yılında kullanılan ilkokul 2,3 ve 4. Sınıflara ait özel ve MEB basım Türkçe ders kitapları ele alınmış ve içeriklerindeki metinler ve görseller tek tek incelenmiştir. Daha sonrasında metinlerin özetleri çıkarılarak meslekler ve cinsiyet dağılımları tek tek tespit edilmiştir.

Bulgular

Bu çalışmada ilkokul 2. 3. ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerindeki mesleklerin cinsiyete göre dağılımının analizini yapmak amaçlanmıştır. Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular araştırma sorularında yer alan sıraya göre verilmiştir.

Tablo 2. 2.sınıf Ada Yayınları Meslek Adları ve Cinsiyet Dağılımları

* 1	Meslek	Cinsiyet	Meslek	Cinsiyet
1	Öğretmen	Kadın	14 Bakkal	Erkek
2	Okul Müdürü	Erkek	15 Hemşire	Kadın
3	Terzi	Kadın	16 Tamirci	Erkek
4	Hizmetli	Kadın	17 Mucit	Erkek
5	Doktor	Erkek	18 Futbolcu	Erkek
6	Mühendis	Erkek	19 Kaleci	Erkek
7	Çiftçi	Erkek	20 Voleybolcu	Kadın
8	Antrenör	Erkek	21 Bilim İnsanı	Erkek
9	Şoför	Erkek	22 Basketbolcu	Erkek
10	Kadı	Erkek	23Yüzücü	Erkek
11	Pilot	Erkek	24Balerin	Kadın
12	Astronot	Erkek	25 Çoban	Erkek
13	Gazeteci	Kadın	26 Polis	Erkek

Ada yayınlarına ait 2. Sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin anlatımlarında ve kullanılan görsellerde 26 farklı meslek kavramı tespit edilmiştir. Bu kavramlardan 19 tanesi erkek kahraman tarafından yapılan meslekler olarak karşımıza çıkarken 7 meslek kadın kahraman olarak belirtilmiştir.

1.Metnin Adı: **Gerçek Arkadaş**

Meslek 1: Öğretmen; **Cinsiyet 1:** Kadın **Meslek 2:** Okul Müdürü **Cinsiyet 2:** Erkek

2.Metnin Adı: **Sevgi Bir Kuştur (Şiir)**

Meslek: Öğretmen; **Cinsiyet:** Kadın

3.Metnin Adı: **Aslı'nın Dönüşü**

Meslek: Mimar; **Cinsiyet:** Erkek

4.Metnin Adı: **Nasrettin Hoca'nın Köyü**

Meslek: Hoca (Kadı); **Cinsiyet:** Erkek

5.Metnin Adı: **Çocukluğumdaki Bayramlar**

Meslek: Terzi; **Cinsiyet:** Kadın

6.Metnin Adı: **Aklımdaki İcatlar**

Meslek: Öğretmen; **Cinsiyet:** Kadın

7. Metnin Adı: **Bilge Hangi Spor Yapacak**

Meslek: Koşucu; **Cinsiyet:** Kadın **Meslek:** Yüzücü; **Cinsiyet:** Kadın **Meslek:** Balerin; **Cinsiyet:** Kadın **Meslek:** Futbolcu; **Cinsiyet:** Erkek **Meslek:** Basketbolcu; **Cinsiyet:** Erkek

8. Metnin Adı: **İstiklal Marşımız**

Meslek: Öğretmen; **Cinsiyet:** Kadın

9. Metnin Adı: **Seyit Onbaşı**

Meslek: Çoban; **Cinsiyet:** Erkek **Meslek:** Asker; **Cinsiyet:** Erkek

10. Metnin Adı: **Ben Her Gün Bir Şey Olacağım**

Meslek: Pilot	Meslek: Öğretmen	Meslek: Muhabir
Cinsiyet: Erkek	Cinsiyet: Kadın	Cinsiyet: Kadın
Meslek: Şoför	Meslek: Mühendis	Meslek: Şoför
Cinsiyet: Erkek	Cinsiyet: Erkek	Cinsiyet: Erkek
Meslek: Astronot	Meslek: Polis	
Cinsiyet: Erkek	Cinsiyet: Erkek	

11. Metnin Adı: **Sihirli Sözcükler**

Meslek: Bakkal; **Cinsiyet:** Erkek

12. Metnin Adı: **Tekerleğin İcadı**

Meslek: Mucit; **Cinsiyet:** Erkek **Meslek:** Bilim İnsanı; **Cinsiyet:** Erkek

13. Metnin adı: **Futbolcu Efe**

Meslek: Futbolcu; **Cinsiyet:** Erkek **Meslek:** Antrenör; **Cinsiyet:** Erkek

14. Metnin Adı: **Kırmızı Domatesin Yolculuğu**

Meslek: Tarım İşçisi; **Cinsiyet:** Erkek

15. Metnin Adı: **Ufacık Vidacık**

Meslek: Hizmetli; **Cinsiyet:** Kadın **Meslek:** Hastabakıcı; **Cinsiyet:** Kadın

3. sınıf ders kitabında yer alan metinlerde geçen meslekler ve cinsiyete ilişkin bilgiler sunulmuş ve Tablo 3’de verilmiştir.

1.Okula Dönüş (Şiir)

Meslek: Okul Müdürü; **Cinsiyet:** Erkek **Meslek:** Öğretmen; **Cinsiyet:** Kadın

2.Çocuk Memur

Meslek: İş Yeri Müdürü; **Cinsiyet:** Erkek **Meslek:** Memur; **Cinsiyet:** Kadın

3.Milli Marşımız: Meslek: Şair; **Cinsiyet:** Öğretmen

4.Şahin Bey: Meslek: Subay; **Cinsiyet:** Erkek

5.En İyi Buğday

Meslek: Çiftçi

Meslek: Kameraman

Meslek: Muhabir

Cinsiyet: Erkek

Cinsiyet: Erkek

Cinsiyet: Kadın

6.Timur’un Filleri: Meslek: Hoca; **Cinsiyet:** Erkek

7. Dede Korkut Hikâyeleri(Dinleme Metni)

Meslek: Marangoz; **Cinsiyet:** Erkek **Meslek:** Bahçıvan; **Cinsiyet:** Kadın

8. Gazete (Şiir):Meslek: Muhabir; **Cinsiyet:** Kadın

9. İhsan Ketin: Meslek: Bilim İnsanı; **Cinsiyet:** Erkek

10. Uzaya İlk Yolculuk: Meslek: Astronot; **Cinsiyet:** Erkek

11. Bir Anı: Meslek: Bilim İnsanı; **Cinsiyet:** Erkek

12. Telefonun İcadı: Meslek: Bilim İnsanı; **Cinsiyet:** Erkek

13. 19 Mayıs (Şiir): Meslek: Dalgıç; **Cinsiyet:** Erkek

14. Hapşu (Dinleme Metni): Meslek: Doktor; **Cinsiyet:** Erkek

Tablo3. 3.Sınıf MEB Yayınları Meslek Adları ve Cinsiyet Dağılımları

*	Meslek	Cinsiyet
1	Öğretmen	Kadın
2	Okul Müdürü	Erkek
3	Diş Doktoru	Kadın
4	Hizmetli	Kadın
5	Doktor	Erkek
6	Marangoz	Erkek
7	Bahçıvan	Erkek
8	Dalgıç	Erkek
9	Şoför	Erkek
10	Kadın	Erkek
11	Kayıkçı	Erkek
12	Kameraman	Erkek
13	Gazeteci	Kadın
14	Şair	Erkek
15	Muhabir	Kadın
16	Bilim İnsanı	Erkek
17	Mucit	Erkek
18	Memur	Kadın
19	Subay	Erkek

Tablo 3'e göre MEB yayıncılık 3. Sınıf Türkçe ders kitabında 19 farklı meslek adına yer verilmiştir. Bu mesleklerin cinsiyet dağılımına baktığımızda 13 meslek erkek, 6 meslek kadın tarafından icra edilmektedir.

Tablo 4. 4.Sınıf MEB Yayınları Meslek Adları ve Cinsiyet Dağılımları

* 1	Meslek	Cinsiyet
2	Fabrika İşçisi	Kadın
3	Öğretmen	Erkek
4	Yazar	Erkek
5	Motorcu	-
6	Manici	-
7	Aşçıbaşı	-
8	Doktor	-
9	Ebru Ustası	-
10	Pilot	Erkek
11	Mucit	Kadın/Erkek
12	Kameraman	Erkek
13	Laborant	Kadın
14	Çiftçi	Erkek
15	Fotoğrafçı	Erkek
16	İtfaiyeci	Erkek
17	Paçacı	Erkek
18	Tüccar	Erkek
19	Seyis	Erkek
20	Asker	Erkek
21	Mühendis	Erkek
22	Rehber	-
23	Davulcu	Erkek
24	Pehlivan	Erkek
25	Laborant	Kadın
26	Bilim İnsanı	Kadın/ Erkek
27	Şair	Erkek
28	Heykeltıraş	Erkek
29	Nalbant	-
30	Kemancı	Erkek
31	Ressam	Kadın
	Gitarist	Erkek

MEB yayınevi 4. Sınıf Türkçe ders kitabında bulunan metinlerde toplam 31 mesleğe yer verilmiştir. En çok meslek adı bu sınıf düzeyinde tespit edilmiştir. Bu mesleklerden 18 tanesinin cinsiyeti erkek, 4 tanesinin kadındır. 2 tanesi ise hem kadın hem erkek cinsiyet ile resmedilmiştir. 7 mesleğin cinsiyeti hakkında ise herhangi açıklayıcı bir bilgi bulunmamaktadır.

1. Atatürk Aralarındaydı(Şiir)

Meslek: Asker/Binbaşı/ Yüzbaşı/ Başçavuş; **Cinsiyet:** Erkek

2.Küçük Nezahat(Dinleme /İzleme Metni)

Meslek: Fabrika İşçisi; **Cinsiyet:** Kadın **Meslek:** Tarım İşçisi; **Cinsiyet:** Kadın

3.Vecihi Hürkuş

Meslek: Pilot; **Cinsiyet:** Erkek **Meslek:** Komutan; **Cinsiyet:** Erkek

4.Sevgi Çuvalı

Meslek: Çiftçi; **Cinsiyet:** Erkek

5.Kaşığı

Meslek: Seyis; **Cinsiyet:** Erkek

6.Küçük Mucitler (Şiir)

Şiirde mucitler “**erkek ve kadın** “ olarak resmedilmiş.

7.İcat Nasıl Yapılır

Meslek: Bilim İnsanı; **Cinsiyet :** Kadın

8.Robotların Efendisi Cezeri

Meslek: Mucit; **Cinsiyet:** Erkek

9.Kaybolan Cennet

Meslek: Yazar

Meslek: Rehber

Meslek: Bilim İnsanı

Cinsiyet: Erkek

Cinsiyet: Erkek

Cinsiyet: Erkek

10. Kanlı Kavak

Metinde yer verilen karakterlerin cinsiyetleri hakkında bilgi verilmemiştir.

11. Gizemli Canlılar

Meslek: Laborant; **Cinsiyet:** Kadın

12. İlk Güreşçimiz Koca Yusuf ve Başarısının Sırrı

Meslek: Pehlivan; **Cinsiyet:** Erkek

13. Binicilik

Meslek: Antrenör

Meslek: Nalbant

Meslek: Seyis

Cinsiyet: Erkek

Cinsiyet: Erkek

Cinsiyet: Erkek

14. Nedir Bu Sanat

Meslek: Yazar

Meslek: Gitarist

Meslek: Heykeltıraş

Cinsiyet: Erkek

Cinsiyet: Erkek

Cinsiyet: Erkek

Meslek: Fotoğrafçı

Meslek: Ressam

Meslek: Kemancı

Cinsiyet: Erkek

Cinsiyet: Kadın

Cinsiyet: Erkek

Sonuç ve Tartışma

MEB yayınları ve özel yayınevlerine ait ilkökul Türkçe ders kitapları tema içindeki metinlerde yer alan meslek kavramları ve bu mesleklerin cinsiyet rollerine göre dağılımı incelenmiş ve şu çıkarımlara varılmıştır:

İlkökul çocukları için en çok okunan kitaplardan biri olan ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerinin meslekler açısından dağılımının çözümlenmesi yapılmıştır. Yapılan araştırmada toplumsal cinsiyet rollerinin Türkçe ders kitaplarındaki mesleki dağılımı arasında farklılıklar bulunmuştur. Ders kitapları kadın ve erkeklere uygun görülen meslekler yönünden incelendiği zaman üç sınıf düzeyindeki kitaplarda da kadın ve erkeklerin mesleklerde temsil edilme oranları arasında büyük fark bulunmaktadır. Ders kitaplarında mesleklerin temsil edilme oranları açısından erkeklerin lehine bir durumu ortaya çıkmaktadır. İncelenen ders kitaplarındaki görsellerde erkek görsel sayısının kadın/kız çocuk görsel sayısından fazla olduğu

tespit edilmiştir. Kitaplarda kadınların meslek dağılımının oldukça sınırlı olduğu, buna karşılık erkeklerin meslek alanlarının kadınlara oranla daha geniş olduğu belirlenmiştir. Mesleklere verilen cinsiyet kimliklerinde erkek rolün fazla olmasının çocuklara ders kitaplarında bu şekilde aktarılması ile onların mesleklere olan algı ve tutumları etkilenecektir.

İncelenen ders kitaplarında kadınların az sayıda ve belli meslek gruplarında temsil edildiği tespit edilmiştir. Kadınların sadece belirli mesleklerde var olması (öğretmenlik, terzi, muhabirlik gibi...) toplumsal cinsiyet önyargısını da ortaya koymaktadır. Ders kitaplarında tespit edilen bu durum, toplumsal cinsiyet önyargılarının bu yüzyılda da hala devam ettiğini göstermektedir. Kitaplarda yer alan metinlerde ve metin resimlerinde, kadınlara oranla ağır basan erkekler, meslek dağılımında çok daha fazla yer tutmaktadır. Kadın kahramanların metinlerde sadece öğretmen, terzi, muhabir ve tarım işçisi laborant, hemşire, diş doktoru meslekleriyle temsil edilmesi, mesleklere ve kadın-erkek meslek dağılımına yönelik önyargıların da tam olarak ortadan kalkmadığını bize göstermektedir. Toplumsal cinsiyete bakış açısını etkileyen araçlardan biri olan kitapların etkisi düşünüldüğünde, bu önyargının çocukların en önemli gelişim dönemlerinde oluşturulması onların ilerleyen yaşlarında yer alacakları toplumun içinde kadın erkek eşitliği konusunda bir dezavantaj oluşturacağı açıktır.

Cinsiyetlere yönelik meslek dağılımları bakımından incelendiğinde kitaplarda istisnaları olmakla birlikte genel olarak güç, teknik, zanaat ve ustalık gerektiren mesleklerle, yöneticilik statüsüne sahip mesleklerin erkek tarafından; öğretmen, hemşire, muhabir, terzi gibi hizmet gerektiren mesleklerin kadın tarafından temsil edildiği görülmektedir. Kitaplarda bazı örneklerde doktorlar genellikle erkek, öğretmen ve hemşireler kadın, şeklinde resmedilmiş. Bu durum cinsiyet yanlılığını düşündürmesi açısından dikkat çekici bir bulgu olarak görülebilir.

Erken çocukluk dönemine seslenen İlkokul Türkçe ders kitaplarında erkek ve kadının mesleki hayat içinde benzer sorumluluk ve görev aldığı metinlere kitaplarda daha fazla yer verilmelidir. Kitaplarda sadece erkek kahramanlar ve onların meslekleri öne çıkarılmamalıdır. Kadın kahramanların da erkekler kadar çeşitli mesleklerde görev aldıkları ve başarılı oldukları gösterilmelidir.

Referans

Aydın, B.(2021).İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde meslek analizi. *OPUS– Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*,17(34),10471062. DOI: 10.26466/opus.688008

Aydilek Çiftçi, M. (2011). *Öğretmenlerin ve farklı sosyoekonomik düzeye sahip anne-babaların cinsiyet rolleri algısının 60-72 ay arası çocukların oyuncak tercihleri ve akran etkileşimleri ile ilişkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Batur, Z. (2010). Son çeyrek yüzyılda kadının değişen sosyal statüsü ve imajı: İlköğretim ikinci kademe anadili ders kitaplarında metin ve görsel öğelerin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(13), 33-43.

- Çelik, Ö. (2008). *Ataerkil sistem bağlamında toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Demirel, Ö. (2010). *Sosyal bilgiler ders kitaplarında cinsiyet ayrımcılığı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı, İzmir.
- Ersoy, E. (2009). Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya Örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.19, S. 2. s.209-230
- Esen, Yasemin ve Bağlı, Melike Türkan (2002). İlköğretim Ders Kitaplarındaki Kadın ve Erkek Resimleri Üzerine Bir İnceleme, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 35, S. 1-2, s.144.
- Esen Severge, Y. (1998). *Ders kitaplarında cinsiyetçilik: İlköğretim ders kitapları üzerinde yapılmış bir içerik çözümlemesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Giddens, Anthony (2012) *Sosyoloji*, (Çeviren: İsmail Yılmaz), Kırmızı Yayınları, İstanbul
- Kırbaşıoğlu Kılıç, L. ve Eyüp, B. (2011). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında ortaya çıkan toplumsal cinsiyet roller üzerine bir inceleme. *ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(3),129-148
- Kitiş Çınar, E (2013). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet*. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi. T.C. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Yavuzer, H. (2016). *Resimleriyle çocuk, resimleriyle çocuğu tanıma*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yorgancı, F. (2008). *İlköğretim ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerinin inşası*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.